

KOPPIE THEE

DE LESBRIEVEN

Inleiding voor de docent

- 1 Thee, pakhuis en poppen
- 2 De muziek
- 3 Het lied *Koppie Thee?*
- 4 De theegamelan (6-7 jr)
- 5 De theegamelan (8+)
- 6 Tekenen en schrijven

BONUS

Koppie Thee kleurplaat

Inleiding voor de docent

Overzicht lesbrieven Koppie Thee

Het lespakket bestaat uit 6 lesbrieven, een kleurplaat en cd.

Brieven 1 t/m 3 zijn bedoeld ter voorbereiding van de voorstelling. Brieven 4 t/m 6 bestaan uit actieve en reflectieve opdrachten en zijn daarom geschikt als verwerking na het zien van Koppie Thee.

De lesbrieven 2 t/m 5 bevatten muziekfragmenten, welke apart zijn te downloaden. Onderaan elke brief worden de nummers en fragmenten nog een keer herhaald.

Weinig tijd? Studeer in ieder geval het lied uit lesbrief 3 in, zodat de kinderen tijdens de voorstelling kunnen meezingen.

1 De thee, het pakhuis en de poppen

Waar komt de thee vandaan, hoe wordt het gemaakt, maar ook hoe je thee zet (doe-opdracht) en drinkt (vertel -en spelopdracht) komen aan bod. We vertellen over de pakhuizen en wayangpoppen van Tante Toet, die een grote rol spelen in de voorstelling.

2 De muziek

Hierin vertellen we over de Indonesische instrumenten uit de voorstelling en laten ze ook horen!

3 Het lied Koppie Thee?

Met de muziekfragmenten wordt het lied Koppie Thee? ingestudeerd. Dit lied komt terug in de voorstelling!

4 De theegamelan (6-7 jaar)

Na het zien van de voorstelling met veel gamelanmuziek maak je zelf een theegamelan van theekopjes en ga je meetikken met het liedje Koppie Thee?

5 De theegamelan (8+)

Nu ga je kopjes stemmen met water en ga je zelf het liedje Koppie Thee? spelen. Voor wie wil leggen we het verschil uit tussen westerse - en gamelantonen, zodat je het lied op je eigen instrument (bijv. gitaar) kan spelen.

6 Tekenen en schrijven

Ga zelf aan de slag door middel van teken – en schrijfopdrachten. Met als bonus de Koppie Thee kleurplaat. Stuur ons je verhaal of tekening. Wij zetten die op onze website, zodat iedereen elkaars verhaal kan zien!

Bonus: Koppie Thee? kleurplaat

Print het uit, kleur het in en stuur het naar ons op, dan zetten wij het op de site.

© Theater Djempol 2008 - Alle auteursrechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Theater Djempol. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

Het is slechts toegestaan dit materiaal ter ondersteuning van de bijbehorende theatervoorstelling te vermenigvuldigen voor educatieve doeleinden op scholen of voor persoonlijk gebruik door theaterbezoekers. Het materiaal dient in zijn geheel, zonder aanpassingen en met behoud van de aanduiding van auteursrecht te worden vermenigvuldigd.

Vermenigvuldiging en distributie door derden is ten strengste verboden.

KOPPIE THEE LESBRIEF 1.1 DE THEE

blad 1 van 2

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 10 minuten, voorafgaand aan de voorstelling (excl. theegewoonten naspelen)
klassikaal dan wel in groepjes, je kan elkaar de vragen stellen
theezakjes en theekopjes, warm water*

Tante Toet heeft een winkel vol thee. Thomas komt er vaak. Samen drinken ze dan een lekker koppie thee.

Weet jij wat thee is?

Thee wordt gemaakt van de blaadjes van de theeplant. Deze theeplanten, met rose-witte bloemen, kunnen heel groot worden. Om er makkelijk bij te kunnen, worden de planten geknipt tot ongeveer een meter hoog, dan kunnen de blaadjes makkelijk geplukt worden.

Heb jij wel eens thee gezet, weet jij hoe dat gaat?

Let op! Als je thee zet, laat een volwassene je helpen!

Eerst kook je water. Ondertussen doe je thee in een theepot. Als het water heeft gekookt, schenk je het langzaam in de theepot. Laat de thee een paar minuten trekken. Nu is de thee klaar om te drinken. Wel eerst blazen! Er is thee in zakjes, die je direct in de pot hangt. Ook is er losse thee, die doe je in een thee-ei en dan in de pot.

Opdracht: Wat is thee. Zet zelf een koppie thee!

Pak een zakje thee. Maak het open en kijk naar de stukjes van blaadjes thee. Neem een kopje heet water en doe de blaadjes thee erin. De theeblaadjes wellen op en geven het water een kleur. Welke kleur? De kleur van thee!

Tante Toet verkoopt allerlei soorten thee, van over de hele wereld.

Weet jij waar thee vandaan komt?

Thee komt oorspronkelijk uit China, maar groeit nu ook in India, Indonesië en Afrika. Thee doet het goed in warme gebieden, we noemen die gebieden tropisch of subtropisch. De theeplanten groeien op een theeplantage of theetuin. Als de blaadjes geplukt zijn, kun je er niet direct thee van zetten. De thee gaat eerst naar de theefabriek.

Hoe wordt thee gemaakt?

In de fabriek wordt het vocht uit de theeblaadjes gehaald, zodat ze droog worden. Dan worden de blaadjes weer ietsje natter gemaakt, waardoor hun kleur verandert van groen in roodbruin. Dit heet fermenteren. Fermenteren geeft smaak aan de thee. Hierna worden de blaadjes opnieuw gedroogd en worden ze zwart. Deze thee noemen we zwarte thee.

In ons verhaal komt Thomas in een theefabriek terecht.

In de fabriek probeert iemand van Thomas thee te maken. Ze proberen hem te drogen! Maar Thomas is natuurlijk helemaal geen theebladje, dat kan alleen maar in ons verhaal!

Ken jij nog andere soorten thee?

Er is ook groene thee. Deze thee wordt niet gefermenteerd en blijft daarom groen. Groene thee is minder sterk en ze zeggen dat deze thee gezonder is dan zwarte thee.

Ken jij misschien nog meer soorten thee?

KOPPIE THEE LESBRIEF 1.1 DE THEE

blad 2 van 2

Vertel – en spelopdracht: Theerituelen, hoe drink jij de thee thuis?

Hoe wordt bij jouw thuis de thee gedronken?

Zet je moeder het in een gewone pot of een hele speciale met een lange tuit?

Wat voor kopjes of glazen gebruik je?

Eten jullie er iets bij? Een koekje of taart?

Kent iemand de muntthee uit Marokko en andere Arabische landen?

Of Turkse chai?

Welke gewoonten in thee drinken hebben jullie? Een gewoonte is iets wat je elke dag, vaak op hetzelfde tijdstip, op dezelfde manier doet. Eigenlijk denk je er niet meer bij na, zo gewoon is het geworden. Een bijzonder woord voor gewoonte is ritueel.

Wil je daar meer over het theeritueel bij jouw thuis vertellen aan de andere kinderen?

Ook kan je jouw theeritueel in de klas naspelen.

Neem van tevoren de spullen die je nodig hebt mee naar school en maak tijdens de les een echt toneelstukje.

Literatuur

Bultje, Jan Willem, De geschiedenis van Nederlands- Indie; KIT Publishers, Amsterdam, 2005

Handige sites over thee

www.simonlevelt.nl en www.koffiethee.nl

KOPPIE THEE LESBRIEF 1.2 HET PAKHUIS

blad 1 van 1

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 5 minuten, voorafgaand aan de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes, je kan elkaar de vragen stellen
kaart van de wereld, bijv. in een atlas*

Als laatste wordt in de fabriek de thee gesorteerd op grootte en ingepakt in grote zakken. De thee is nu klaar om naar de klant te gaan.

Hoe komt de thee naar Nederland?

De pakken thee gaan naar de haven en daar worden ze in grote schepen geladen. Het schip vaart naar Europa.

Opdracht: Wijs op de wereldkaart Indonesië aan.

Welke route zou de boot nemen naar Amsterdam denk je?

Vroeger duurde de reis heel lang. De boten waren nog niet snel en men moest helemaal om Zuid-Afrika heen varen, om Kaap de Goede Hoop. Tegenwoordig gaan de schepen veel sneller. Bovendien werd in Egypte het Suezkanaal gegraven in 1869. Via dat kanaal werd de reis veel korter.

En waar haalt Tante Toet haar pak thee dan op?

In *Koppie Thee* haalt Tante Toet niet zelf haar thee op. Ze vraagt aan Thomas om dat te doen. Hij moet naar het pakhuis, daar is de thee.

Weet jij wat een pakhuis is?

In een pakhuis worden goederen opgeslagen. Deze goederen, zoals koffie, thee, tabak en kruiden, komen aan in de haven. Ze worden direct vanuit het ruim van het schip in het pakhuis geladen. Daar blijven ze liggen totdat iemand ze komt kopen.

De meeste pakhuizen liggen in het oude centrum van de stad. In Amsterdam liggen ze aan het IJ en de grachten. De grote boten van tegenwoordig komen daar niet meer. Daarom worden de meeste pakhuizen niet meer gebruikt. Vaak worden ze verbouwd tot woningen of kantoren.

Heb jij weleens een pakhuis gezien? Weet je nog waar het was? Kun je beschrijven hoe het eruit zag?

Het pakhuis in ons verhaal bestaat nog. Maar het is dan ook geen gewoon pakhuis, het is een betoverd pakhuis met hele oude pakken thee.

Maar waar koopt Tante Toet dan in het echt haar thee?

Tegenwoordig komt de meeste thee aan in Duitsland, in de haven van Hamburg. Daar wordt alle thee ook direct verkocht. Eens in de zoveel tijd gaat Tante dus naar Duitsland om in te kopen!

Weet jij wat een haven is? Kun je een haven noemen? Wat zie je daar allemaal?

KOPPIE THEE LESBRIEF 1.3 DE POPPEN

blad 1 van 1

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 5 minuten, voorafgaand aan de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes, je kan elkaar de vragen stellen
kaart van de wereld, bijv. in een atlas*

In de winkel van Tante Toet staan poppen. Niet zomaar poppen, maar wayang golek poppen. Het zijn houten poppen met stokjes aan de armen. Met de poppen kun je een echte poppenvoorstelling spelen. Deze poppen komen uit het land waar Tante Toet en de thee vandaan komen.

Uit welk land komen de wayangpoppen?

De poppen komen uit Indonesië, van het eiland Java.

Opdracht: Wijs op de wereldkaart Indonesië aan. Wijs daarna het eiland Java aan.

Met de poppen worden hele oude verhalen verteld met prinses, prinsessen en schurken. Er zijn poppen die aardig en goed zijn, maar ook slechteriken. In *Koppie Thee* vertelt Tante Toet aan Thomas over de poppen. Zo is er de pop met de rode kop, Cepot. Hij is aardig, kan goed vechten en helpt zijn baas, een hele mooie prins. Cepot helpt ook Thomas! Maar een andere pop vindt Thomas een beetje eng. Dat is de gemene slechte pop, Hijau.

Weet jij wat de naam van Hijau betekent?

Hijau betekent in het Indonesisch groen. Hijau heeft een hele grote groene kop.

Ook in Nederland hebben mensen die uit Indonesië komen wayang poppen in hun huis staan. Gewoon omdat ze ze mooi vinden. Maar, er zijn mensen die geloven dat de poppen je geluk of ongeluk kunnen brengen. Voor de zekerheid zijn ze heel voorzichtig met de poppen. Een slechte pop mag je nooit met zijn gezicht naar het raam of de voordeur zetten. In *Koppie Thee* mag de slechte pop Hijau nooit nat worden. Nou, je begrijpt vast al wat er gebeurt!

*Heb jij ook iets wat geluk brengt?
Een hangertje of lievelingsknuffel?
Vertel elkaar er maar over!*

KOPPIE THEE LESBRIEF 2 DE MUZIEK

blad 1 van 2

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 15 minuten, bij voorkeur voorafgaand aan de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes, je kan elkaar de vragen stellen
kaart van de wereld, bijv. in een atlas
de muziekfragmenten van deze lesbrief
cd speler/mp3 speler of computer om muziek af te spelen*

Wie naar *Koppie Thee* kijkt, ziet en hoort veel muziek. Renadi Santoso speelt de muziek.

Indonesië

Alle instrumenten komen uit het land Indonesië, ver hier vandaan in Azië. Indonesië is een archipel, het bestaat uit heel veel eilanden, wel meer dan 18.000. Het tellen is nog niet klaar! De ouders van Renadi komen van het eiland Java. De instrumenten heeft Renadi meegenomen toen hij op vakantie bij familie was.

Opdracht: Wijs op de wereldkaart Indonesië aan. Wijs daarna het eiland Java aan.

Gamelan

In Java zijn er grote orkesten. Zo'n orkest noem je een gamelan. Ook de muziek van zo'n orkest heet gamelanmuziek. De instrumenten zijn trommels, gongs en een soort xylofonen. Alleen zijn deze xylofonen niet van hout (xylos betekent hout), maar van brons of ijzer. Renadi's gamelan is van ijzer. Als je de voorstelling hebt gezien, dan zeg je misschien: maar die zijn wel van hout! Ja en nee.

Is de gamelan van Renadi van hout of ijzer. Weet jij hoe het zit?

Bij xylofonen haal je het geluid uit de houten onderdelen, de toetsen. Daarom krijgt het die naam. Je hebt ook instrumenten met metalen toetsen. Die worden metallofonen genoemd. Maar de rest van het instrument kan van een ander materiaal gemaakt worden. Bij de gamelan zijn de meeste onderstellen, rekjes en kastjes van hout gemaakt. De gongs en de toetsen – dus de onderdelen waar het geluid vandaan komt – zijn van metaal (brons of ijzer). Dat zijn metallofonen.

Een gamelan is te groot om alleen te bespelen. Daarom bespeelt Renadi een paar instrumenten:

1 Bonang

De bonang bestaat uit kleine gongetjes die niet aan een rek hangen, maar plat op hun rug liggen. Ze hebben allemaal een andere toon. Je bespeelt het met twee stokken met vrij zachte uiteinden.

**Luister naar fragment 1
om de bonang om te horen.**

In de voorstelling doet Renadi iets wat helemaal niet hoort met de bonang. Weet jij wat?

Je mag nooit iets hards of breekbaars op de gamelan leggen! En Renadi legt er kopjes thee op!

KOPPIE THEE LESBRIEF 2 DE MUZIEK

blad 2 van 2

2 Saron

De Saron heeft toetsen/klankstaven, die allemaal een andere toon hebben. Je bespeelt het met een harde houten hamer. Overigens, in de voorstelling gebruikt Renadi iets anders.

Wat gebruikt hij om in Koppie Thee mee te spelen?

Het zijn ronde hamertjes met een zacht rood uiteinde. Dat klinkt anders dan een harde hamer.

Weet jij hoe anders het klinkt?

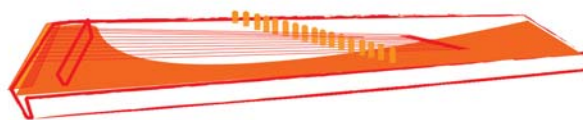
Met de ronde hamertjes klinkt de saron zachter en doffer.

Luister naar fragment 2 om de saron om te horen.

3 Kecapi

De kecapi (spreek uit: ku-tjapi) is een citer, een snaarinstrument. Je bespeelt het met je vingertoppen en nagels. Maar in de voorstelling doet Renadi er nog veel meer mee.

Luister naar fragment 3 om de kecapi om te horen.

Wat doet hij allemaal en hoort dat allemaal echt zo?

Renadi slaat op de snaren en wrijft heen en weer, voor het speciale effect. Het hoort niet echt zo. Hoewel, als andere kecapispelers het gaan nadoen, wordt het misschien op een gegeven moment normaal!

4 Ceng-ceng

De ceng-ceng (spreek uit: tjèng-tjèng) klinkt zoals-ie heet. Een setje kleine bronzen bekkentjes die steeds tegen elkaar aan tikken. De ceng-ceng in de voorstelling, komt niet van Java, maar van een ander eiland, direct ernaast ten oosten.

Luister naar fragment 4 om de ceng-ceng te horen.

Van welk eiland komt de ceng-ceng? Het begint met een B.

De ceng-ceng komt van het eiland Bali.

*Wil je zelf een gamelan maken en spelen?
Dat kan met de theegamelan!
Kijk maar in lesbrief 4 of 5!*

KOPPIE THEE LESBRIEF 3 HET LIED KOPPIE THEE?

blad 1 van 2

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 20 min, voorafgaand aan de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes.
de muziekfragmenten van deze lesbrief
cd speler/mp3 speler of computer om muziek af te spelen*

Koppie Thee?

couplet 1:

Zeg, ga mee naar de winkel van die lieve tante Toet . . (twee tellen rust, en weer door*)
daar zijn veel soorten thee te koop
en zie je nog een hele hoop:
zwart, groen, Earl Grey of met jasmijn,
wat tante heeft is reuze fijn.

refrein

Koppie thee? . . Ookee! . .
Koppie thee? . . Ookee! . .

couplet 2

De thee van tante Toet die laat je echt niet zomaar staan - -
't is niet zo ver van hier vandaan,
daar op de hoek, je ziet 't staan,
haar oude kat slaapt in het raam,
Cepot die grijnst je vrolijk aan. (Cepot spreek je uit als: Tjupòt)

Koppie thee? . . Ookee! . .
Koppie thee? . . Ookee! . .

couplet 3

Je mag eerst proeven, lust je 't niet? Dan is dat ook niet erg - -
Wel rustig aan, je tong brandt aan,
eerst blazen moet zegt tante Toet,
eerst blazen moet zegt tante Toet,
klein slokje thee, gaat langer mee.

Koppie thee? . . Ookee! . .
Koppie thee? . . Ookee! . .

couplet 4

Een groot stuk taart, dat hoort erbij, neem er gerust nog één - -
Kwark, chocola, of bavarois?
Tom pousse, roombol? niets is te dol!
Houd het wel droog, let op, mors niet!
Hijau geniet zo van verdriet! (Hijau spreek je uit als: hídjau)

Koppie thee? . . Ookee! . .
Koppie thee? . . Ookee! . .

KOPPIE THEE LESBRIEF 3 HET LIED KOPPIE THEE?

blad 2 van 2

Voor de duidelijkheid. Wat is een:

*** couplet**

Het lied begint met het eerste couplet. De melodie is voor alle coupletten dezelfde.

*** refrein**

Na het eerste couplet komt het refrein. Het refrein komt terug na elk couplet en is elke keer hetzelfde, dus melodie en tekst. Bij dit lied wordt het refrein niet gezongen, maar 'gesproken'. Let op: het ene zinnetje is een vraag, het andere het antwoord! Iedereen mag het op zijn eigen manier zeggen, als het ritme maar klopt.

*** rust**

Zie je de stipjes achter de tekst en in het refrein? Een stip betekent rust, je moet even een tel wachten voordat je verder gaat.

Dus: Koppie Thee? . . (twee tellen niets) Ookee! . . (en weer twee tellen wachten)

Tot slot: *Koppie* is het enige woord in het liedje waarvan de lettergrepen kort zijn. Alle andere lettergrepen zijn even lang. *Koppie* zeg je twee keer zo snel als de rest.

Het lied instuderen

Het lied bestaat uit vier coupletten. Elk couplet vertelt iets over de voorstelling *Koppie Thee*. Schrijf de tekst op het schoolbord en studeer het samen in. Tip: Leer in ieder geval couplet 1 en couplet 3 vóór de voorstelling. De rest kan er na nog.

a beluister fragment 5.

Je hoort het complete liedje met zang en muziek van de kleine gongs, de bonang.

b beluister fragment 6.

Dit is het eerste couplet en het refrein, zang en bonang. Als je wilt, kan je meezingen. Als je het liedje kent, ga dan naar c

c beluister fragment 7.

Dit is de karaoke versie, dus wel de bonang, maar zonder zang. Probeer maar mee te zingen!

Als dit goed gaat, kan je ook fragment 8 proberen. Hier kun je alle vier coupletten zingen. Je hoort de bonang, zang en nu ook de gitaar erbij. Succes en veel plezier!

Fragmenten om te beluisteren:

5 – liedje zang en bonang.

6 – eerste couplet en refrein alleen zang.

7 – eerste couplet en refrein alleen bonang.

8 – liedje met bonang, zang en gitaar!

KOPPIE THEE LESBRIEF 4 DE THEEGAMELAN (6-7 jaar)

blad 1 van 1

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 10 min, na afloop van de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes.
de muziekfragmenten van deze lesbrief, cd speler/mp3 speler of computer om muziek af te spelen
lesbrief 3 met liedje erin
stokjes (zie hieronder), 1 per kind en (thee)glazen of kopjes, 1 per kind*

Met een paar glazen of kopjes kun je ook muziek maken! We leggen uit hoe je van een paar kopjes een heus muziekinstrument kunt maken: de theegamelan!

Dit heb je nodig:

- één **stokje** van hout of (hard) plastic.

Het stokje van een ijsje is bijvoorbeeld heel geschikt. Een oude pen of potlood is ook goed. Eéntje is genoeg voor één muzikant.

- één **glas of kopje**.

Per persoon heb je één kopje en één stokje nodig. Je kunt het orkest zo groot maken als je zelf wilt, als je maar genoeg kopjes hebt. Een speler kan zelfs twee kopjes tegelijk bespelen!

De theegamelan spelen:

a Neem een kopje of glas en tik met het stokje erop.

Voorzichtig, niet te hard, het glas kan breken! Probeer verschillende plekken uit en onthoud de plek met het mooiste geluid ofwel: klank.

Oefening: speel acht keer achter elkaar met steeds precies dezelfde klank. Luister goed of het steeds hetzelfde klinkt. Lukt je dat? Mooi! Bij sommige kopjes is dat moeilijker dan bij andere kopjes.

b De coupletten

Luister naar fragment 9.

Aan het eind van de eerste regel van elk couplet geef je twee tikjes. Wel in de maat!

Voorbeeld: zeg, ga mee naar de winkel van die lieve tante toet X X

X is..? Juist, één tikje op je kopje! Let op: alle lettergrepen en elke X moeten allemaal even lang zijn!

c De refreinen

Luister naar fragment 10

Koppie thee? X X Ookee! X X

Koppie thee? X X Ookee! X X

Je hoeft dus niet zelf te zingen. Laat een ander kind dat doen. Of speel mee met fragment 11 of 12.

d Verdeel de taken!

Als je met veel kinderen bent, dan kun je de taken verdelen (dit hoeft niet per sé).

Een voorbeeld: één kind zegt *Koppie thee?*, een ander kind *Ookee!*. De theegamelan wordt door andere kinderen gespeeld.

Fragmenten om te beluisteren
9 – 1 couplet
10 – refrein zang en theegamelan
11 – liedje zang en bonang.
12 – liedje met bonang, zang en gitaar

KOPPIE THEE LESBRIEF 5 DE THEEGAMELAN(8+)

blad 1 van 3

*tijdsinvestering
behandelwijze
benodigdheden*

*ca. 20/25 min, na afloop van de voorstelling
klassikaal dan wel in groepjes.
de muziekfragmenten van deze lesbrief, cd speler/mp3 speler of computer om muziek af te spelen
het liedje Koppie Thee? uit lesbrief 3
stokjes (zie hieronder), 1 per kind en (thee)glazen of kopjes, 4 per kind*

Dit heb je nodig:

- een **stokje** van hout of (hard) plastic.

Het stokje van een ijsje is geschikt, maar ook een oude pen of potlood. Of haal een oude wasknijper uit elkaar, dan heb je zelfs twee stokjes. Voorzichtig, het kan scherp zijn! Eéntje is genoeg voor één muzikant.

- **vier glazen of kopjes.**

Het is niet belangrijk dat ze allemaal hetzelfde zijn. Tik voorzichtig met het stokje tegen de rand. Niet te hard, anders gaat het stuk! Luister goed naar het geluid van elk kopje. Probeer verschillende plekken uit, boven op de rand, of in het midden, of... Hoor je de TOON? Probeer een paar keer. Gebruik je oren!

De theegamelan stemmen:

a Hoe kun je de theegamelan stemmen:

Eén set theegamelan voor één speler bestaat uit vier kopjes en één stokje. Zet de kopjes op een rij naast elkaar. Vul nu de glazen met water. We geven elk glas een andere TOON. De toon kan je horen als je er tegen aan tikt. Als je meer water in een kopje giet, verandert de toon. Onthoud: hoe *meer* water in het kopje, hoe *lager* de toon. Belangrijk: experimenteer met elk kopje apart, elk kopje reageert anders!

b Stemmen van hoog naar laag

Luister naar fragment 13.

Je hoort de tonen van de bonang, een echt gamelan instrument! Je hoort ze achter elkaar: de TOONLADDER. Het begint met de laagste toon en gaat omhoog, stapje voor stapje, en dan weer terug omlaag. Hoor je dat?

Net zoiets maak je nu met je theegamelan. Alle kopjes moeten een andere toon geven als je erop tikt. Er mogen geen twee kopjes hetzelfde klinken! Bepaal met de hoeveelheid water de *toonhoogte* van elk kopje. Nogmaals: hoe *meer* water in het kopje, hoe *lager* de toon. Ga af op wat je *hoort* en niet op *hoeveel* water je in het kopje giet! Want: sommige kopjes reageren anders dan andere! Stem vier mooie tonen, je mag ze zelf bepalen. Let op: het hoeven dus niet dezelfde tonen te zijn als de bonang!

c Je hebt nu vier kopjes gestemd!

Zet de kopjes op volgorde van laag naar hoog: helemaal links de laagste toon, rechts de hoogste toon. De meest linkse toon noemen we 1, de tweede noemen we toon 2, de derde 3 en de meest rechtse..?

Met de vier tonen kun je meespelen met het liedje! Neem blad 2 van deze brief erbij met één couplet en de tonen. Let op: de stippen zijn rusten, hier moet je per stip één tel wachten. Speel nu mee op je eigen theegamelan!

Luister naar het liedje, fragment 14

Bonus: alleen als je een goed, muzikaal gehoor hebt, kun je proberen je theegamelan precies te stemmen op de tonen van de bonang. Dat is al een stuk moeilijker, en je moet een beetje geluk hebben. Want niet elk kopje past, je moet zoeken naar vier goede kopjes. Kwestie van uitproberen.

Luister naar alle bonangtonen apart (fragmenten 15 t/m 18) en probeer elk kopje 1 toon te geven.

Ben je ook creatief? Maak dan mooie *eigen* tonen op je theegamelan, bij elke bonangtoon een andere. Of maak zelf een mooie toonladder, helemaal van jezelf. Maak ook 'ns een eigen liedje!

KOPPIE THEE LESBRIEF 5 DE THEEGAMELAN(8+)

blad 2 van 3

Het eerste couplet in de tonen van de Theegamelan

zeg ga mee naar de win-kel van die lie- ve tan- te Toet
Regel 1: 4 3 2 1 2 3 3 1 1 2 2 3 3 2 . .

daar zijn veel soor-ten thee te koop
Regel 2: 4 3 2 4 2 3 3 3

en zie je nog een he- le hoop
Regel 3 4 3 2 4 2 3 3 3

zwart, groen, Earl Grey of met jas- mijn,
Regel 4 4 3 2 4 2 3 3 3

wat tan -te heeft is reu -ze fijn.
Regel 5 4 3 2 4 2 3 3 3

Refrein:

Koppie Thee? 4 4 Ookee! 3 3

Koppie Thee? 2 2 Ookee! 1 1

Merk je dat regel 2, 3, 4 en 5 hetzelfde gaan?

In het refrein kun je ook zelf iets anders verzinnen. Gebruik je goede smaak!

Een beetje achtergrond informatie:

Op Java hebben de gamelantonen geen letter, zoals bij ons (denk maar aan de toonladder van c: c d e f g a b, of do re mi fa sol la ti), maar een cijfer. De toonladder die je hoort van de bonang wordt daar slendro genoemd. Slendro bestaat eigenlijk uit vijf tonen: 1 - 2 - 3 - 5 - 6. Als je verder (omhoog) gaat dan geef je de cijfertjes een stipje vlak erboven. De tonen in dit liedje zijn: 3 5 6 i. De i is hier een 1 met een stipje en niet de letter i!

In deze lesbrieven hebben we ervoor gekozen om niet de Javaanse tonencijfers te gebruiken, maar we hebben ze vervangen voor 1 2 3 4. We vonden het anders te ingewikkeld. Als je later misschien ècht gamelan gaat leren spelen, dan moet je er wel aan geloven!

Je vraagt je vast af waarom er in slendro geen noot 4 is. Dat komt omdat er, naast slendro, nog meer toonladders zijn, en nog andere tonen. In de gamelan heb je nog de tonen 4 en 7. Een complete reeks is dus: 1 2 3 4 5 6 7. Maar: er zijn zo ontzettend veel liedjes die alleen 1 2 3 5 6 gebruiken, dat die reeks een eigen naam heeft. Dat is dus Slendro. 'Koppie Thee?' staat dus in slendro!

KOPPIE THEE LESBRIEF 5 DE THEEGAMELAN(8+)

blad 3 van 3

BONUS Westerse noten Voor kinderen die zelf een instrument bespelen

De tonen van het lied zijn: 1, 2, 3 en 4 (geluidsfragmenten 19 t/m 22).

Gamelantonen zijn iets anders dan de tonen die we hier gewend zijn van bijvoorbeeld de piano of de blokfluit. Je kunt ze ongeveer nabootsen met de volgende Westerse tonen (in volgorde van laag naar hoog): Fis -F# (toon 1), Gis -G# (toon 2), B (toon 3) en Cis -C# (toon 4).

Let op: dit is *bij benadering*, het klinkt niet *precies* hetzelfde als bij de bonang:

zeg ga mee naar de win-kel van die lie- ve tan- te Toet
Regel 1: c# B G# F# G# B B F# F# G# G# B B G# . .

daar zijn veel soor- ten thee te koop
en zie je nog een he- le hoop
zwart, groen, Earl Grey of met jas- mijn
wat tan- te heeft is reu- ze fijn.
Regel 2t/m 5: c# B G# c# G# B B B

Speel je gitaar, viool, piano, blokfluit of een ander instrument?

Mooi, probeer de melodie maar op je eigen instrument. Als je het lied met **akkoorden** wilt begeleiden, of als je trommel of een ander percussie instrument bespeelt, speel dan niet op elke noot een akkoord of slag, maar alleen elke tweede noot.

Zeg ga mee naar de win- kel van die lie- ve tan- te Toet
In regel 1 is dat dus: . B . F# . B . F# . G# . B . G# . .

daar zijn veel soor-ten thee (te) koop
In regel 2/5 is dat: . B . c# . B (B) B

refrein: koppie thee? c# c# Ookee! B B Koppie Thee? G# G# Ookee! F# F#

* Regel 1 is niet gemakkelijk. Je kunt het nog vereenvoudigen door hiervan nog een keer de helft te spelen, maar dan het eerste, derde, vijfde etc. akkoord:

ga win- lie- Toet
. B . . . B . . . G# . . . G# . . .

daar zijn veel soor-ten thee (te) koop
In regel 2/5 is dat: . B . . . B (B) B

refrein: koppie thee? c# c# Ookee! B B koppie thee? c# c# Ookee! B B

Luister naar geluidsfragment 23.

Je hoort de gitaar eerst een keer de eenvoudige akkoordbegeleiding spelen, daarna de wat moeilijkere. Probeer mee te spelen. Maar je kunt gerust zelf iets anders verzinnen. Gebruik je fantasie en je oren!

Fragmenten om te beluisteren:

13 – toonladder op de bonang	19 – toon 1.
14 – liedje met zang en bonang	20 – toon 2.
15 – toon 4.	21 – toon 3.
16 – toon 3.	22 – toon 4
17 – toon 2.	23 – liedje met bonang, zang en gitaar.
18 – toon 1.	

KOPPIE THEE LESBRIEF 6 TEKENEN EN SCHRIJVEN

blad 1 van 1

tijdsinvestering
benodigdheden

ca. 25 min, na afloop van de voorstelling

Teken je eigen voorstelling

Onze voorstelling is een vertelling. Het verhaal hebben wij zelf geschreven en iedereen mag in zijn of haar eigen hoofd de beelden bedenken. Je mag het zo mooi en gek maken als je zelf wilt.

Wij zijn heel benieuwd naar jouw plaatjes! Laat ze maar zien: maak een tekening!
Alles mag; het pakhuis, de winkel van Tante, de groene of de rode pop.
Teken wat jij het mooist, engst of spannendst vond aan het verhaal.

Of: print de kleurplaat van *Koppie Thee* uit en kleur hem in.

Schrijf wat je van de voorstelling vond

Vertel ons het verhaal van *Koppie Thee*: over wie gaat het?
Welk avontuur beleeft Thomas? Hoe loopt het af?
Wat vond je van het verhaal? Mooi, eng, slecht? Wie vond je aardig en wie niet?

Schrijf een verhaal

Of wil je liever zelf een verhaal schrijven? Dat kan ook!

Heb je zelf wel eens iets stoms gedaan waarover je heel boos was, vooral op jezelf?
Misschien heb jij ook een bijzondere tante?
Vertel een eng avontuur!
Kan jij toveren?
Gebruik je fantasie, alles mag!

Schrijf Thomas hierover een brief!

Stuur wat je hebt gemaakt naar ons toe!

Zorg ervoor dat je tekening niet groter is dan een A4 en je brief niet langer dan 10 regels.
Dat mag per post: Theater Djempol, Onderlangs 76, 1097 ZP Amsterdam
of per mail: theater@djempol.nl.
De mooiste inzendingen zetten wij op onze site www.djempol.nl.
Zo kan iedereen elkaars verhalen lezen en tekeningen zien!

*Ik ben benieuwd naar jullie
tekeningen en verhalen!*

THEATER

KOPPIE THEE

www.djempol.nl

Naam: _____

Leeftijd: _____